

חלקי דיבור - מאפיינים

יעדי ההערכה העיקריים

לבדוק יכולת:

- לזהות חלקי דיבור מסוגים שונים בטקסט.
- לזהות תכונות מורפולוגיות (שייכות, זמנים) וסמנטיות של חלקי הדיבור.
- למיין מילים לפי הקטגוריות הלשוניות של חלקי דיבור.
- להבחין בין מילות התוכן: שמות עצם, שמות תואר, פעלים.
- להבחין בין שם עצם כללי לבין שם עצם פרטי, ובין שם עצם מוחשי לבין שם עצם מופשט.
- להבין את הקשר בין הסוגה לבין חלקי הדיבור המרכיבים אותה.

מילות מפתח:

- שם עצם: כללי/ פרטי/ מוחשי/ מופשט
- פועל
- שם תואר
- מילות תפקוד
- טקסט עיוני (מידע)
- טקסט סיפורי

תיאור כללי

המשימה חוקרת את חלקי הדיבור בהקשר של השיח לסוגותיו השונות. התלמיד העובד במשימה ילמד על שמניות הטקסט העיוני ועל דינאמיות הטקסט הסיפורי. המשימה דורשת עבודה פעילה על מילים פרטניות בטקסט בלא שהיא מרשה למבצעה להתעלם מן הסיבות התקשורתיות ותלויות-הסוגה לתפוצה השונה של סוגי המילים בשיח. המשימה היא הדגמה טיפוסית לתפיסתנו את הידע הלשוני כגלובאלי (מעלה-מטה) ופרטני (מטה-מעלה) בעת ובעונה אחת.

נדרש ידע של המושגים: חלקי דיבור, פועל, שם עצם (כללי/פרטי/מוחשי/מופשט), שם תואר, נטייה, שייכות, זמן, מין, מספר, פועל (פעיל/סביל), טקסט עיוני, טקסט סיפורי, משפט פועלי, משפט שמני.

מבנה המשימה

זמן	מקום	פעילויות	
120 דקות	כיתה	קריאה: טקסט מידע קצר לשון: פעלים, שמות עצם (כלליים, פרטיים, מופשטים) תארים; צורות בינוני (פועל או שם)	חלק א
		קריאה: טקסט סיפורי קצר וטקסט עיוני קצר לשון וסוגה: פעילות חקר - טקסט סיפורי/טקסט עיוני (מידע) - מאפיינים כתיבה: טקסט סיפורי (קצר) וטקסט עיוני (קצר)	חלק ב

הסבר כללי

המשימה מתרכזת במאפיינים המורפולוגיים והסמנטיים של חלקי הדיבור השונים, ובתוכם הנטיות המיוחדות לפועל, לשם ולתואר. חלקה השני של המשימה (פעילות החקר) בודק את הקשר בין הסוגה (טקסט סיפורי/טקסט עיוני) לבין חלקי הדיבור המרכיבים אותה. משימה נוספת העוסקת בנושא חלקי הדיבור, היא: **חלקי הדיבור - זיהוי**.

חלק א

1. בעלים - העתיקו מתוך הקטע 5 בעלים.

01

מטרה

לזהות פעלים בטקסט נתון.

הערות

- סעיף זה קל לביצוע, אך הוא דורש מיומנות של הבחנה, ומשום כך טוב להתחיל בו את העיסוק בנושא.
- בחירה במילה מלחין כפועל, תוריד את הרמה, כי יש צורך להתייחס להקשר (כאן הוא שם עצם).
- סימון של שם הפועל יתקבל כתשובה נכונה, כי הוא חלק מהנטייה של הפועל. אמנם הוא אינו פועל טיפוסי, אך הוא פועל.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: סימון של 4-5 פעלים. הפעלים הם: חי, אהב, שם לב, מתחילה, מתחילות, חיבר, מרעימה, מקפיצה, הוענק; שמות הפועל: לחמוד, להפתיע, לנגן, לנמנם.

רמה 3 תשובה חלקית: סימון של 3 פעלים נכונים.

רמה 2 תשובה חלקית: סימון של 2 פעלים נכונים.

רמה 1 תשובה חלקית: סימון של פועל אחד נכון או אין סימון של פעלים.

2. האם מילים, נגון: להפתיע... הן פעלים טיפוסיים...? הסבירו...

02

מטרה

לבדוק את הכרת הזמן כמאפיין של הפועל וכן את היכולת להפעיל זאת כשיקול בקביעה שמילה היא פועל.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה שלילית, כולל הסבר מנוסח בדיוקנות ובבהירות.

תשובה אפשרית:

מילים אלה אינן פעלים טיפוסיים, מכיוון שמרכיב הזמן ומרכיב הגוף, האופייניים לפועל, חסרים בהן. מילים אלה הן חלק מנטיית הפועל - מבחינת המשמעות, ויש להן שורש ובניין.

- רמה 3** תשובה חיובית, הכוללת הסבר מנוסח בבהירות (אזכור של שורש או של בניין או שהמילה היא חלק מנטיית הפועל); תשובה שלילית, כמו ברמה 4 והסבר מדויק פחות, שאינו מתייחס לזמן, או לקות כלשהי בניסוח.
- כן מפני שאפשר להטות אותם (עבר, הווה, עתיד) לדוגמה נמנם, מנמנם, ינמנם
 - לא הם לא פעלים כי זה לא פעולה שקורה
- רמה 2** תשובה שלילית או חיובית ללא הסבר מדויק.
- רמה 1** תשובה חיובית או שלילית ללא הסבר.

3. שמות עצם - העתיקו... 5 שמות עצם, 2 מוכשטים... ופרטי אחד.

03

מטרה

לזהות ולהבחין בין סוגים של שמות עצם: כללי ופרטי, מוחשי ומופשט.

הערות

- בין 5 שמות העצם הכלליים אפשר לכלול שמות מכל הסוגים: מוחשי, מופשט, פרטי וקיבוצי.
- מילים, כגון: **קטע, הפסקה, שיעור, מסיבה**, שמצינות משהו שנע על ציר הזמן, הן שמות עצם מופשטים.
- **המילים קהל, תזמורת** הן שמות קיבוציים (שמות), המציינים קבוצה של פרטים רבים, השייכים לאותו הסוג, כמו: **עם, צאן, יְדֵר ועוד**.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

- רמה 4** זיהוי ומיון נכון של כל 3 סוגי השמות בכמות הנדרשת.
- כללי: קהל, תזמורת, גבירות, מלחין (ועוד)
- מופשט: לצון, כינוי, הפתעה, בהלה, קטע, סימפונייה, קול
- פרטי: יוזף היידן
- רמה 3** זיהוי ומיון נכון של 2 סוגים בכמות הנדרשת.
- כללי: הפתעה, התזמורת, המשעממות, הגבירות, הוענק
 - מופשט: סימפונייה, קול;
 - פרטי: יוזף היידן
- הערה**: יש 2 טעויות בשם העצם הכללי (**המשעממות, הוענק**). כל השאר תקין.
- רמה 2** זיהוי ומיון נכון של סוג אחד של שמות בכמות הנדרשת.
- כללי: לב, מאזיניו, הוא, שקט; מופשט: לצון, כינוי; פרטי: הגבירות
- הערה**: 2 טעויות בשם העצם הכללי (**הוא, שקט**), וגם המילה **לב** אינה שם עצם בקטע זה (היא חלק מהצירוף **שם לב**). גם בשם העצם הפרטי יש טעות.
- רמה 1** זיהוי ומיון נכון של סוג אחד, ללא התייחסות לכמות, או זיהוי ומיון שגויים.
- כללי: לנגן, לנמנם, להפתיע, לחמוד; מופשט: קהל, תזמורת; פרטי: המלחין
- הערה**: כל המיונים שגויים.

4. מה הם, לפי דעתכם, ההבדלים בין פעלים לבין שמות עצם?...

מטרות

להבחין בין פעלים לשמות, ולבדוק ידע על מאפייניהם, כולל יכולת המללה של ידע זה.

הערות

- סעיף זה נועד לבדוק את הידע לגבי שתי הקטגוריות החשובות ביותר בשפה - פעלים ושמות עצם. תלמידים שמצליחים בסעיף זה, יודעים את ההבחנה ביניהן.
- אין לדרוש מהתלמידים ניסוחים מדויקים. חשוב שיוכיחו הבנה.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 ציון של 2 תכונות נכונות אחת של שם עצם ואחת של פועל.

תשובה אפשרית:

פעלים מציינים פעולה, התרחשות, מצב. אחד המאפיינים, המבחינים ביניהם לבין שמות העצם (וחלקי הדיבור האחרים) הוא הנטייה בזמנים השונים. שמות עצם מציינים חפצים, אנשים, מושגים.

■ ההבדלים בין הפעלים לשמות עצם הם: כל פועל ניתן להטות לפי גוף וזמן ואילו שם עצם ניתן להטות לפי מין ומספר. המשמעות של פועל זה דבר שנעשה ואילו שם עצם זה דבר מוחשי או מופשט.

■ לשם העצם ניתן להוסיף את ה' הידיעה, ולהטות ליחיד ורבים. פועל מורכב מגוף + זמן ניתן להטות בזמנים שונים לפועל לא ניתן להוסיף ה' הידיעה.

רמה 3 כמו רמה 4, בתוספת מרכיב שגוי/לקוי או התייחסות סמנטית להבדל בין פועל לבין שם עצם.

■ ההבדל הוא שפעלים זה משהו שמבצעים ועושים ושמות עצם זה בני אדם ומשהו דומם. וכל מה שלא עושה פעולות למשל שולחן כיסא מטבח

■ את שם העצם אי אפשר להטות לפי זמנים ולפי מינים ופועל אפשר

רמה 2 ציון של תכונה אחת נכונה של שם העצם או של הפועל.

■ שמות עצם מקבל את יחס השייכות והפעלים מסביר את המשמעות

■ פעלים הם פעולה של משהו

רמה 1 תשובה מעורפלת ושגויה.

■ המשמעות שלהם שונה אחד מהשני ושם עצם אפשר להטות

הערה: התשובה שגויה, כי גם את הפועל ניתן להטות. גם המשמעות מעורפלת - לא ברור במה המשמעות שונה.

5. תארים - העתיקו 4 תארים..., וכתבו... את מי/מה הוא מתאר.

מטרה

לזהות תארים בטקסט, ולהבחין בגרעין הצירוף השמני.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 4 תארים ו-4 מתוארים מתאימים.

- התואר "המתנמנות" מתאר את הגבירות.
- התואר "הזגול" מתאר את המלחין.
- התואר "אוסטרי" מתאר את המלחין.
- התואר "הכבודות" מתאר את הגבירות שבקהל.

רמה 3 3 תארים ו-3 מתוארים מתאימים.

רמה 2 2 תארים ו-2 מתוארים מתאימים.

רמה 1 תואר אחד ומתואר מתאים או תשובה שגויה.

- התואר "חיי" מתאר את יוזף
- התואר "אבי הסימפוניה" מתאר את היידן

6. ... חשבו על שמות עצם... מה הם... ההבדלים בין שמות עצם לתארים.

מטרות

להבחין בין שמות עצם לתארים; לבדוק יכולת הכללה של המאפיינים שלהם.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 השוואה בין שמות עצם לתארים: התאם, נטייה; לתארים ניתן להוסיף את כ' ההשוואה ואת מילות ההפלה **הכי, ביותר**. הניסוח ברור.

תשובה אפשרית:

תארים מתארים את שמות העצם מבחינות שונות, והם מתאימים להם במין ובמספר. הם שונים משמות העצם בכך שלתארים יש 4 נטיות, ושם העצם נוטה רק ביחיד/רבים. תארים ניתנים להשוואה (יבש **כמו** הנגב, חמוץ **כלימון**), ולהפלה (**הכי** טוב, יפה **ביותר**).

■ לשם העצם ניתן לצרף את כינוי הקניין. שם התואר מתאים תמיד לש"ע אותו הוא מתאר: במין (זכר, נקבה) במספר (יחיד, רבים) ובידוע.

■ ההבדל בין שמות עצם לתארים, הם שהתארים באים כדי לתאר את שמות העצם, כמו כן בתארים צריכה להיות התאמה במין ובמספר אך גם אפשר להפוך אותם לזכר או נקבה רבים או יחיד וזה בא לתאר את שם העצם.

רמה 3 התייחסות ל-2 מרכיבים בלבד: לקשר בין שם עצם לתואר ולהתאם, בניסוח בהיר ותקין, או כמו רמה 4 בליקוי לשוני כלשהו.

■ התארים מתארים את שמות העצם. בשמות עצם אי אפשר להגיד את השם בזכר ונקבה (פרט לכמה מילים) או זכר או נקבה ובשמות תואר אפשר.

רמה 2 כמו רמה 3 בניסוח לקוי, או התייחסות למרכיב אחד בלבד.
■ תארים משלימים שמות עצם

רמה 1 תשובה שגויה.
■ תואר הוא מתאר את המשפט. השמות עצם הוא מגדיר את המשפט
■ שם העצם יכול לקבל יחס שייכות/נטייה/מין ותארים לא
■ פעלים מסבירים מה הפעלים עושים ותארים מתארים את הפעלים

7. האם המילים... הן פעלים או שמות עצם? נמקו...

07

מטרה

לבדוק הכרה של צורת הבינוני כדו-משמעית.

מחווה (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 קביעות נכונות לגבי 2 המילים, כולל 2 נימוקים ברורים ותקינים.
■ המלחין הוא שם עצם מפני שלא ניתן להטות אותו לפי זמן.
מאזינו הוא שם עצם מפני שיש למילה שייכות.
■ המלחין הוא שם עצם כיוון שהוא מידע ולא ניתן לידע פועל.
מאזינו - ש"ע - אי אפשר להטותו לפי זמנים
■ המלחין - שם עצם כיוון שהוא בא לפני התואר שמתאר אותו.
מאזינו - שם עצם, מכיוון שכאשר נעביר זמן, המילה תישאר אותה מילה.

רמה 3 קביעות נכונות לגבי 2 המילים, מלוות בנימוקים נכונים, בליקוי כלשהו, או ערפול באחד הנימוקים או בשניהם.

רמה 2 קביעה נכונה של חלק הדיבור בשתי המילים. הנימוקים שגויים או לא קיימים.
■ המלחין - שם עצם / מאזינו - שם עצם כיוון שלא ניתן להוסיף לו ה' הידיעה.

רמה 1 הקביעות והנימוקים שגויים.
■ המלחין - פועל כי הוא לא מתחלק למין ומספר
מאזינו - תואר, שואלים איזה קהל - מאזינו לכן זה תואר - הוא גם בא אחרי שם עצם.

חלק ב

פעילות חקר – טקסט סיפורי לעומת טקסט עיוני (מידע)

1. פעלים - כמה פעלים יש בכל טקסט? סמנו את התשובה הנכונה.

08

מטרה

זיהוי פעלים בשני טקסטים מסוגות שונות.

הערות

- שני הטקסטים מזמנים דיון מעניין בכיתה בנושא הפועל ובתפקידים המורפולוגיים והתחביריים שלו. למשל, **היה** הוא אמנם פועל, אבל לא פועל טיפוסי, כי הוא יכול לשמש גם אוגד (אינו נושא משמעות) במבנה שמני. זהו פועל דקדוקי, לא פועל מילוני. מורים שירצו לבדוק טקסטים נוספים, יבקשו מהתלמידים להתעלם מה**יה**, אבל לזכור שהוא פועל.
- שם הפועל נספר כפועל לכל דבר, כי הוא חלק מהנטייה של הפועל (יש לו שורש ובניין). מבחינה תחבירית הוא "מתנהג" לעתים כשם עצם.

מחון (כולל הסברים ודוגמות)

- רמה 4** סימון נכון של מספר הפעלים בשני הטקסטים: בסיפורי עד 30 פעלים; בעיוני עד 12 פעלים. הפעלים הם:
- טקסט סיפורי: פרצה, הצליחו, להתגבר, הגיע, טען, לגרש, הבטיחו, יצליח, הצליח, הגיע, סירבו, לקיים, הבטיחו, התייחסו, עשה, הלך, עמד, החל, לנגן, נשמעו, החלו, לצאת, כישפה, התקבצו, שם (פעמיו), צעדו, התרחקו, נעלמו, נענשו.
- טקסט עיוני: מופיע, נזכר, נוצרת, נעשו, משתמשים, נתן, מאפשרת, לסגור, מאפשרת, לקבוע, לשפר.
- רמה 3** סימון נכון של מספר הפעלים בטקסט אחד (בטקסט הסיפורי או בעיוני) וסימון קרוב לתשובה המתאימה בטקסט האחר; 2 סימונים קרובים לתשובה המתאימה.
- רמה 2** סימון של תשובה קרובה למתאימה בטקסט אחד, והסימון האחר רחוק מהתשובה המתאימה.
- רמה 1** 2 סימונים שגויים ורחוקים מהתשובות הנכונות.

2. בטקסט הסיפורי וגם בטקסט העיוני יש פעלים... כמה... שונים...

09

מטרה

לבדוק יכולת הבחנה לגבי אופי הפעלים כמאפייני סוגה.

מחון (כולל הסברים ודוגמות)

- רמה 4** התייחסות מפורשת לזמן הפועל (בסיפור - זמן עבר, בטקסט העיוני - הווה) או לדינמיות של הפעלים (בטקסט סיפורי - פעלים דינמיים של התרחשות: הגיע, סירבו, הבטיחו, צעדו, ואילו בטקסט העיוני הפעלים פחות דינמיים: נעשו, נוצרת, מאפשרת לסגור, לקבוע), כולל הסבר ודוגמות מתאימות בניסוח ברור. ההסבר קשור לכך שבטקסט הסיפורי יש השתלשלות מאורעות, ובטקסט העיוני הפעלים מציינים עובדות אל-זמניות.
- רמה 3** כמו רמה 4, בליקוי לשוני כלשהו או ללא דוגמות ממחישות.
- רמה 2** תשובה מעורפלת ללא הסבר, וללא דוגמות ממחישות, אך קיימת התייחסות כלשהי לזמן הפועל.
- רמה 1** אין התייחסות למרכיב הזמן או לרמת הדינמיות של הפעלים.

3. שמות ותארים - באיזה טקסט יש יותר שמות עצם ושמות תואר? ...

10

מטרות

לבדוק יכולת לזהות שמות עצם ושמות תואר וכן הבנה של השפעת הסוגה על כמות השמות והתארים.

הערה

הכוונה היא רק לשמות ולתארים, שהם מילות תוכן, ולא למילות תפקוד (מילות יחס ומילות קישור) וגם לא לאותיות מש"ה וכל"ב.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 סימון נכון של שתי התשובות המתאימות: בטקסט הסיפורי (עד 11 שמות ותארים) בטקסט העיוני (עד 20 שמות ותארים).

טקסט סיפורי - שמות עצם: ברגע, צלילה, ילדי, העיר, מבתיהם, המנגינה, החלילן, פעמיו, מחוץ, לעיר; תארים: הקסומים (סה"כ 11).

טקסט עיוני - שמות עצם: לחליל, מקום, בתזמורות, בנגינת, סולנים, יצירות, לחליל, המלחינים, מוצרט, ובר, בטהובן, שוברט; תארים: חשוב, גדולות, קטנות, סולניות רבות, גדולי. (סה"כ 18).

רמה 3 סימון של תשובה אחת נכונה בטקסט הסיפורי או בעיוני, וסימון קרוב לתשובה המתאימה בטקסט האחר.

רמה 2 סימון של 2 תשובות קרובות לתשובות המתאימות או סימון של תשובה אחת קרובה לתשובה המתאימה ושל אחת רחוקה ממנה.

רמה 1 סימון שגוי ורחוק מהתשובה המתאימה ב-2 הטקסטים.

4. רק תארים - כמה תארים יש בכל אחד מהם? הביאו דוגמות...

11

מטרה

לזהות תארים ולקשר לתוכן הטקסט ולסוגה.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 ציון נכון של כמות התארים בכל טקסט 3-4 תארים בטקסט הסיפורי, 12-14 תארים בטקסט המידע - כולל הנמקה לשונית או תוכנית סבירה, בניסוח סביר.

תשובה אפשרית:

בטקסט הסיפורי יש 4 תארים (רבות, רב, מופלאה, קסומים), ואילו בטקסט העיוני יש 14 תארים (עתיקים, קדומים, קדומות, ראשונים, חלול, פתוחים, חדיש, עשוי, ניידות, חשוב, גדולות, קטנות, סולניות, גדולי).

אם כן, בטקסט העיוני כמות התארים גדולה יותר יחסית לכמותם בטקסט הסיפורי. הסיבה היא תוכנית ולשונית: הטקסט העיוני עוסק בתיאור החליל ובאופן השימוש בו, לעומתו הטקסט הסיפורי עוסק בפעילויות ובהתרחשויות ופחות בתיאורים.

ייתכן גם שבטקסט הסיפורי הפעלים "לוקחים" את התפקיד של התיאור, לעומת זאת, בטקסט העיוני אין כל כך הרבה פעלים, ולכן יש בו יותר תארים.

רמה 3 ציון של 2 תארים נכונים בטקסט הסיפורי ושל 9-11 תארים בטקסט המידע; הנמקה סבירה בניסוח סביר או בליקוי כלשהו.

רמה 2 ציון של תואר אחד או פחות בטקסט הסיפורי וציון של 4-8 תארים בטקסט המידע, ללא הנמקה או בהנמקה שגויה.

רמה 1 ציון נכון של 3 תארים או פחות, בהנמקה שגויה או ללא הנמקה.

5. מצאו בטקסט הסיפורי שני משפטים, שיש בהם יותר מפועל אחד...

12

מטרות

לבדוק יכולת לזהות פעלים, להעלות למודעות את ההבדל בשימוש בפעלים ובמבנה התחבירי בין טקסט סיפורי לעיוני, ולקשר בין האופי הדינמי של הטקסט לבין כמות הפעלים שבו.

הערה

יש לקבל כמשפט גם פסוקיות (במשפט מורכב) ואיברים (במשפט מאוחד).

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 זיהוי נכון של 2 משפטים.

■ א. לפני שנים רבות פרצה בעיר המל"ן מכת עכברושים, שאנשי הכפר לא הצליחו להתגבר עליה.

ב. ראש העיר ועוזריו הבטיחו לו ממון רב אם יצליח במשימתו.

רמה 3 זיהוי נכון של משפט אחד.

■ א. כשהגיע מועד התשלום סירבו אנשי העיר לקיים את שהבטיחו.

ב. מה עשה?

רמה 2 זיהוי שגוי של 2 משפטים.

■ א. כך נענשו תושבי המל"ן על התנהגותם.

ב. הם התרחקו מהעיר.

רמה 1 זיהוי שגוי של 2 משפטים. (כמו רמה 2)

6. מצאו בטקסט העיוני שני משפטים ללא פועל, והעתיקו אותם.

13

מטרות

לבדוק זיהוי של משפטים שמניים, להעלות למודעות את ההבדל המבני בין טקסט סיפורי לעיוני, ולקשר בין האופי השמני של הטקסט לבין כמות הפעלים שבו ולאופיים הפחות דינמי מזה שבטקסט הסיפורי.

הערה

יש לקבל כמשפט גם פסוקיות (במשפט מורכב) ואיברים (במשפט מאוחד).

מחון (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 זיהוי נכון של 2 משפטים.

- א. יצירות סולניות רבות לחליל הן של גדולי המלחינים.
- ב. לחליל מקום חשוב בתזמורות גדולות וקטנות וכן בנגינת סולנים.
- א. בחלילים ההם היו פחות קלידים ויותר חורים פתוחים משיש בחליל החדיש.
- ב. החליל הוא אחד מכלי הנשיפה העתיקים ביותר.

רמה 3 זיהוי נכון של משפט אחד.

- א. יצירות סולניות רבות לחליל הן של גדולי המלחינים.
- ב. לפנים נעשו החלילים מעץ, מקני סוף או מכל עצם חלול.

רמה 2 זיהוי שגוי של שני משפטים.

רמה 1 זיהוי שגוי של שני משפטים. (כמו רמה 2)

7. ... נסחו הכללות... בין הטקסט הסיפורי לבין הטקסט העיוני. ...

14

מטרות

לבדוק הבנה של הקשר בין הסוגה (סיפורי/עיוני) לבין חלקי הדיבור ויכולת לנסח טקסט ביחס לוגי של השוואה.

מחון (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 השוואה, הכוללת התייחסות מפורשת ל-2 מרכיבים לפחות, מתוך כל המרכיבים האפשריים, כולל הסבר, בניסוח תקין.

תשובה אפשרית:

בטקסט הסיפורי יש יותר פעלים בהשוואה לטקסט העיוני. רוב הפעלים הם בזמן עבר ורובם הגדול פעילים. יחסית יש בו פחות שמות עצם ותארים, וכל המשפטים שבו מכילים פועל אחד לפחות (משפטים פועליים). לעומת זאת בטקסט העיוני יש פעלים מעטים, והם בעלי אופי פחות דינמי זמן הווה ושמות פועל. יש בו יותר שמות עצם והרבה תארים, ויש בו משפטים פועליים אך גם משפטים ללא פועל (משפטים שמניים).

רמה 3 התייחסות ל-2 מרכיבים לפחות מתוך כל המרכיבים האפשריים, כולל הסבר בליקוי כלשהו.

רמה 2 התייחסות ל-2 מרכיבים, ללא הסבר, או התייחסות למרכיב אחד, כולל הסבר מתאים.

רמה 1 התייחסות למרכיב אחד, ללא הסבר, או שההסבר שגוי.

8. בחרו נושא... וכתבו עליו ... קטע עיוני (מידע) וקטע סיפורי...**א. טקסט עיוני**

15

מטרות

לבדוק יכולת להפיק טקסט עיוני וטקסט סיפורי, תוך שימוש נכון במאפיינים של כל סוגה.

הערה

ביצוע טוב של הסעיף הזה מעיד על הבנה של ההבדלים בין הסוגות.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 טקסט עיוני רציף, הגיוני ומובנה (קוהרנטי), המכיל לפחות 2 רעיונות ופיתוח שלהם, בתחביר תקין ובאחידות משלבית.

■ הנושא: משחק כדורסל

כדורסל הוא משחק כדור שבו משחקים בכל קבוצה 5 שחקנים. המשחק בנוי משתי מחציות או ארבעה רבעים, יש במגרש שני סלים כשהמטרה היא לקלוע אליהם כמה שיותר נקודות.

■ הנושא: מוזיקה

החצוצרה היא הכלי המבריק ביותר בתזמורת. את החצוצרות שמים בסופה של התזמורת כי הן בעלות עוצמת הצליל החזקה ביותר. לחצוצרה יש צליל ערב וחזק, והיא כסופה ממתכת. החצוצרה יכולה לנגן בלז, ג'אז, וקטעים קלאסיים. לחצוצרה יש שלושה שסתומים בלבד.

רמה 3 כמו ברמה 4, בליקוי כלשהו במבנה, או ברצף או בכמות הרעיונות או בתקינות הלשונית.

■ הנושא: מוזיקה

ישנם הרבה סוגי מוזיקה למשל יש מוזיקה לטינית, יש מוזיקת ראפ, אר אנד בי, יש רוק אנד רול ועוד הרבה. לכל מוזיקה יש את המומחים שלה שמתמחים בה. מוזיקה מקצוע מאוד קשה אבל מאוד מרוויח.

רמה 2 טקסט עיוני מקוטע ולא קוהרנטי, ורק רעיון אחד מפותח.

רמה 1 הטקסט אינו עיוני.

■ נושא: סדרה שראיתי "בובה פראית"

ילדה יתומה שגרה במנזר ומתאהבת במישהו בלתי אפשרי לאחר מכן הולכת לעבוד בביתו וגם הוא מתאהב בה ולאחר מריבות וויכוחים הם מתחתנים.

8. ב. טקסט סיפורי

16

רמה 4 טקסט בעל סכמה סיפורית קוהרנטית, שיש בו עלילה, השתלשלות מאורעות (משהו שקרה למישהו וכן יש בו פתיח וסגור).

■ הנושא: משחק כדורסל

היום היה לנו משחק כדורסל בבית הספר. משחק זה היה חשוב מאוד עבור כולנו כי הוא היה משחק הגמר. במהלך המשחק הובלנו בהפרש נאה ולבסוף ניצחנו את המשחק.

■ הנושא: הכיתה שלנו.

פעם אחת היה לנו מבחן בהיסטוריה ורוב הבנות לא ממש ידעו את החומר והיתה ילדה שהיתה מוכנה לעזור לנו, אז נפגשנו והתכוננו למבחן ואז ידענו את החומר.

רמה 3 כמו ברמה 4, בליקוי כלשהו במבנה, ברצף או בלשון.

■ הנושא: מוזיקה

בשנות ה־60 שלא היתה מוזיקת רוק אנד רול היה אחד שרצה לפתח את המוזיקה הזו קראו לו אלביס פרסלי והוא היה כוכב רוק אנד רול מאוד מפורסם אבל למרבה צערנו הוא נפטר ממנת יתר של כול התרופות שהוא לקח.

רמה 2 טקסט סיפורי מקוטע ולא קוהרנטי, וחסר בו הפתיח או הסגיר.

רמה 1 טקסט שאינו סיפורי.

חלקי דיבור – מאפיינים – ריכוז המחווניים למשימה

רמה 1	רמה 2	רמה 3	רמה 4	עמוד	סימול מחשב
סימון של פועל אחד נכון או אין סימון של פעלים.	סימון של 2 פעלים נכונים.	סימון של 3 פעלים נכונים.	סימון של 4-5 פעלים.	2	01
תשובה חיובית או שלילית ללא הסבר.	תשובה שלילית או חיובית ללא הסבר מדויק.	תשובה חיובית, הכוללת הסבר מנוסח בבהירות; תשובה שלילית, כמו ברמה 4 והסבר מדויק פחות, שאינו מתייחס לזמן, או לקות כלשהי בניסוח.	תשובה שלילית, כולל הסבר מנוסח בדייקנות ובבהירות.	2	02
זיהוי ומיון נכון של סוג אחד, ללא התייחסות לכמות, או זיהוי ומיון שגויים.	זיהוי ומיון נכון של סוג אחד של שמות בכמות הנדרשת.	זיהוי ומיון נכון של 2 סוגים בכמות הנדרשת.	זיהוי ומיון נכון של כל 3 סוגי השמות בכמות הנדרשת.	3	03
תשובה מעורפלת ושגויה.	ציון של תכונה אחת נכונה של שם העצם או של הפועל.	כמו רמה 4, בתוספת מרכיב שגוי/לקוי או התייחסות סמנטית להבדל בין פועל לבין שם עצם.	ציון של 2 תכונות נכונות - אחת של שם עצם ואחת של פועל.	4	04
תואר אחד ומתואר מתאים או תשובה שגויה.	2 תארים ו-2 מתוארים מתאימים.	3 תארים ו-3 מתוארים מתאימים.	4 תארים ו-4 מתוארים מתאימים.	5	05
תשובה שגויה.	כמו רמה 3 בניסוח לקוי, או התייחסות למרכיב אחד בלבד.	התייחסות ל-2 מרכיבים בלבד: לקשר בין שם עצם לתואר ולהתאם, בניסוח בהיר ותקין, או כמו רמה 4 בליקוי לשוני כלשהו.	השוואה בין שמות עצם לתארים: התאם, נטייה; לתארים ניתן להוסיף את כ' ההשוואה ואת מילות ההפלגה הכי, ביותר . הניסוח ברור.	5	06
הקביעות והנימוקים שגויים.	קביעה נכונה של חלק הדיבור בשתי המילים. הנימוקים שגויים או לא קיימים.	קביעות נכונות לגבי 2 המילים, מלוות בנימוקים נכונים, בליקוי כלשהו, או ערפול באחד הנימוקים או בשניהם.	קביעות נכונות לגבי 2 המילים, כולל 2 נימוקים ברורים ותקינים.	6	07
2 סימונים שגויים ורחוקים מהתשובות הנכונות.	סימון של תשובה קרובה למתאימה בטקסט אחד, והסימון האחר רחוק מהתשובה המתאימה.	סימון נכון של מספר הפעלים בטקסט אחד (בטקסט הסיפורי או בעיוני) וסימון קרוב לתשובה המתאימה בטקסט האחר; 2 סימונים קרובים לתשובה המתאימה.	סימון נכון של מספר הפעלים בשני הטקסטים.	6	08

רמה 1	רמה 2	רמה 3	רמה 4	עמוד	סימול מחשב
איך התייחסות למרכיב הזמן או לרמת הדינמיות של הפעלים.	תשובה מעורפלת ללא הסבר, וללא דוגמות ממחישות, אך קיימת התייחסות כלשהי לזמן הפועל.	כמו רמה 4, בליקוי לשוני כלשהו או ללא דוגמות ממחישות.	התייחסות מפורשת לזמן הפועל או לדינמיות של הפעלים (בטקסט סיפורי - פעלים דינמיים של התרחשות, ואילו בטקסט העיוני הפעלים פחות דינמיים), כולל הסבר ודוגמות מתאימות בניסוח ברור.	7	09
סימון שגוי ורחוק מהתשובה המתאימה ב-2 הטקסטים.	סימון של 2 מילים קרובות לתשובות המתאימות או סימון של מילה אחת קרובה לתשובה המתאימה ושל אחת רחוקה ממנה.	סימון של מילה אחת נכונה בטקסט הסיפורי או בעיוני, וסימון קרוב לתשובה המתאימה בטקסט האחר.	סימון של 2 מילים נכונות בטקסט הסיפורי ו-2 מילים נכונות בטקסט העיוני.	8	10
ציון נכון של 3 תארים או פחות, בהנמקה שגויה או ללא הנמקה.	ציון של תואר אחד או פחות בטקסט הסיפורי וציון של 4-8 תארים בטקסט המידע, ללא הנמקה או בהנמקה שגויה.	ציון של 2 תארים נכונים בטקסט הסיפורי ושל 9-11 תארים בטקסט המידע; הנמקה סבירה בניסוח סביר או בליקוי כלשהו.	ציון נכון של כמות התארים בכל טקסט - 3-4 תארים בטקסט הסיפורי, 12-14 תארים בטקסט המידע - כולל הנמקה לשונית או תוכנית סבירה, בניסוח סביר.	8	11
זיהוי שגוי של 2 משפטים.	זיהוי שגוי של 2 משפטים.	זיהוי נכון של משפט אחד.	זיהוי נכון של 2 משפטים.	9	12
זיהוי שגוי של 2 משפטים.	זיהוי שגוי של 2 משפטים.	זיהוי נכון של משפט אחד.	זיהוי נכון של 2 משפטים.	9	13
התייחסות למרכיב אחד, ללא הסבר, או שההסבר שגוי.	התייחסות ל-2 מרכיבים, ללא הסבר, או התייחסות למרכיב אחד, כולל הסבר מתאים.	התייחסות ל-2 מרכיבים לפחות מתוך כל המרכיבים האפשריים, כולל הסבר בליקוי כלשהו.	השוואה, הכוללת התייחסות מפורשת ל-2 מרכיבים לפחות, מתוך כל המרכיבים האפשריים, כולל הסבר, בניסוח תקין.	10	14
הטקסט אינו עיוני.	טקסט עיוני מקוטע ולא קוהרנטי, ורק רעיון אחד מפותח.	כמו ברמה 4, בליקוי כלשהו במבנה, או ברצף או בכמות הרעיונות או בתקינות הלשונית.	טקסט עיוני רציף, הגיוני ומובנה (קוהרנטי), המכיל לפחות 2 רעיונות ופיתוח שלהם, בתחביר תקין ובאחידות משלבית.	11	15
טקסט שאינו סיפורי.	טקסט סיפורי מקוטע ולא קוהרנטי, וחסר בו הפתיח או הסגיר.	כמו ברמה 4, בליקוי כלשהו במבנה, ברצף או בלשון.	טקסט בעל סכמה סיפורית קוהרנטית, שיש בו עלילה, השתלשלות מאורעות, וכן יש בו פתיח וסגיר.	11	16